

ERDŐSI ZOLTÁN^{1,3}, BALOGH JUDIT^{2,3}

**A GAME PERFORMANCE ASSESSMENT INSTRUMENT
(GPAI) VIZSGÁLATI MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA
ÉS AZ ULTIMATE FRIZBI TRANSZFERÁLHATÓSÁGA
AZ INVÁZIÓS CSAPATJÁTÉKOK OKTATÁSÁBAN
A TESTNEVELÉSÓRÁKON**

**THE APPLICABILITY OF THE GAME PERFORMANCE
ASSESSMENT INSTRUMENT (GPAI) TEST METHOD
AND TRANSFERABILITY OF ULTIMATE FRISBEE IN
TEACHING INVASION TEAM SPORTS IN PHYSICAL
EDUCATION CLASSES**

1 Neveléstudományi Doktori Iskola, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger

2 Sporttudományi Intézet, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger

*3 Sport- és Egészségtudományi Kutatócsoport, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem,
Eger*

Absztrakt

A huszadik század végén az angolszász területeken megjelent játék- és taktikaalapú sportjátékoktatási módszerek hazánkban még mindig alig ismertek és alkalmazottak a mindennapos testnevelésben – annak ellenére, hogy ezek hatékonyságát számos nemzetközi kutatás megerősítette. Az ún. reformmodellek mellett szóló egyik érv a transzferhatásokban rejlő lehetőség, mely szerint az inváziós sportjátékok családjába (labdarúgás, kézilabda, kosárlabda, floorball, Ultimate frizbi stb.) tartozó sportágak közös taktikai/logikai alapjait elegendő egyszer megtanítani a diákoknak. Mivel a NAT-ban szereplő csapatsportágak közül a legkevesebb technikai előképzettséget az Ultimate frizbi igényli, taktikai módszerrel minden bizonnyal ez a legkönnyebben tanítható sportjáték. Kutatásunkban nyolc, a közoktatásban és a felsőoktatásban dolgozó, Ultimate frizbit is oktató testnevelővel készítettünk félig strukturált interjút. Az eredmények szerint a közoktatásban tanító testnevelők több transzferálható elemet látnak az Ultimate frizbi és a többi inváziós csapatjáték között, és a sportág speciális sajátosságait is pozitívabban ítélik meg. A GPAI-módszer alkalmazhatóságának korlátját minden interjúalany a ráfordítandó idő és energia nagyságában látja. A

pozitívumok esetében az egyetemi oktatók inkább a versenysportban, edzőkörülmények közötti alkalmazhatóságot emelték ki, míg a közoktatásban dolgozók közül többen a GPAI-nak a folyamatról adott információit tartják hasznosnak, ami visszajelzés a testnevelő munkájáról, így beilleszthető lenne a reflektív ciklusba. Vizsgálatunk alapján az Ultimate frisbi alkalmas az inváziós labdajátékok oktatásnak megkezdésére, a GPAI azonban ebben a formában egyelőre nem megfelelő eszköz a testnevelők számára.

Kulcsszavak: *taktikaalapú oktatás, teljesítménymérés, intézménytípus, korosztály*

Abstract

The game- and tactics-based sports game teaching methods that appeared in the Anglo-Saxon areas at the end of the twentieth century are still hardly known and applied in everyday physical education in Hungary - despite the fact that their effectiveness has been confirmed by numerous international studies. One of the arguments in favour of the so-called reform models is the potential of transfer effects, according to which it is sufficient to teach students the general tactical/logical basics of sports belonging to the family of invasive sports games (football, handball, basketball, floorball, ultimate frisbee, etc.). As Ultimate Frisbee requires the least technical training of the team sports included in the National Core Curriculum, it is certainly the easiest sport to teach using the tactical method. In our research, we conducted semi-structured interviews with eight physical education teachers who teach Ultimate Frisbee in public and higher education. The results show that physical education teachers in public schools perceive more transferable elements between Ultimate Frisbee and other invasion team games and a more positive perception of the specific characteristics of the sport. All interviewees indicated that a limit to the applicability of the GPAI method is the amount of time and energy required. In terms of benefits, university teachers tended to emphasize the applicability in competitive sport, in training environments, while many of those working in public education considered the information provided on the GPAI process as useful feedback on the work of the physical education teacher, which could be integrated into the reflective cycle. Our research suggests that Ultimate Frisbee is a suitable way to start teaching invasive ball games, but that GPAI in this form is not yet an appropriate tool for PE teachers.

Key-words: *tactical approach, performance analysis, type of institution, age group*

Bevezetés

A huszadik század végén megjelent játék- és taktikaalapú sportjátékoktatási modellek alapjaiban változtatták meg a labdajátékok tanításáról való gondolkodásmódot. A korábbi, a technikai elemek elsajátítását előtérbe helyező, a taktikával csak bizonyos technikai tudásszint elérése után foglalkozó szemlélet helyett a taktikát fókuszba állító módszereket dolgoztak ki. A nyolcvanas évek elején megjelent Teaching Games for Understanding (TGfU) modell alternatívát kínált az addig általánosan alkalmazott, a sportági technika elsajátítására koncentráló oktatásra (Bunker & Thorpe, 1982). A TGfU elméletét továbbgondolva több módszer is napvilágot látott: pl. Tactical Game Approach (TGA), Game Sense, Constraint Led Approach (CLA), Play Practice, Nonlinear Pedagogy (Chow et al., 2007; Griffin et al., 1997; Harvey, 2007; Launder & Piltz, 2013; Light, 2013). A különböző modellek közös eleme, hogy olyan módosított játékokat javasolnak az oktatás kezdeti szakaszában, melyek minimalizálják az előzetes technikai tudás szükségességét (kisebb pálya, kevesebb játékos, ismert sporteszköz stb.) (Chow et al., 2007).

Habár a reformmódszerek számos előnye bizonyítást nyert, a játék- és taktikaalapú sportjátékoktatás hazánkban egyelőre sem a tanárok képzésében, sem a testnevelésórákon nem terjedt el széleskörűen. A hazai testnevelők többsége ugyan nem ismeri a játék- és taktikaalapú oktatási modellek tudományos hátterét, de nyitott lenne a tradicionális oktatási módszerek alkalmazása mellett/helyett az ún. reformmodellek alkalmazására a testnevelésórákon (Erdősi & Kovács, 2023; Kovács & Erdősi, 2023).

Az új modellek megjelenésével szükségessé vált a módszerek hatékonyságának vizsgálata is. Az egyéni teljesítmény objektív mérése rendkívül nehéz feladat a csapatjátékokban, mivel a döntések hatása a sikerességre nem állapítható meg egyértelműen. Habár érte némi kritika (pl. Memmert & Harvey, 2008), az Oslin és munkatársai (1998) által a Team Sport Assessment Procedure (TSAP) mérőeszköz továbbfejlesztésével kidolgozott Game Performance Assessment Instrument (GPAI) általánosan elfogadott a játék- és taktikaalapú sportjátékoktatási módszerek hatékonyságának vizsgálatára. A GPAI egy olyan többdimenziós játékos teljesítmény-mérő eszköz, mely a taktikai tudásra alapuló teljesítményt és a taktikai helyzetek megoldásához szükséges technika megfelelő alkalmazását egyaránt vizsgálja (Oslin et al., 1998). Az eszköz kidolgozói a játékos tevékenységének mérésére hét taktikai összetevőt határoztak meg, hogy mérhetővé tegyék az egyén teljesítményét (Mitchell et al., 2006):

1. Helyezkedés: visszatérés az alaphelyzetbe vagy a megfelelő pozícióba az egyes játékelemek között;
2. Mozgás: játékmenetnek megfelelő mozgás támadóként és védőként;

3. Döntéshozatal: helyes döntéshozás labdás támadóként;
4. Végrehajtás: az alkalmazott elem hatékony végrehajtása;
5. Támogatás: a labdaátvételhez szükséges labda nélküli mozgás;
6. Fedezés: labdát birtokló vagy labdáért mozduló társ védelme;
7. Emberkövetés/emberfogás: védekezés labdás vagy labda nélküli támadójátékoson.

A hét komponensből a megfigyelő választja ki azokat az elemeket, melyeket relevánsnak tart az oktatott sportjátékban, illetve fontosnak vél az értékelésben, ezáltal azt teljes mértékben adaptálhatja az iskolai vagy sportkörnyezethez és saját elvárásaihoz. A módszer segítségével az oktató felmérheti, hogy tanítványai megértették-e az adott játék logikáját, döntéseiket a tanultak alapján hozzák-e meg, ami pozitív értékelés esetén segítheti a tanulókat a megszerzett tudás transzferálásában más sportjátékok tanulása során is. Mindez egyrészt segíti a tanár munkáját, másrészt lehetővé teszi a tanítványok számára a magasabb színvonalú játékot, ami élvezetesebbé teszi a labdajátékok tanulását.

Az Ultimate frizbi az 1960-as évek végén létrejött csapatsportág, mely logikai felépítse, célja és egyéni taktikai elemei alapján egyértelműen az inváziós játékok családjába tartozik. Ugyanakkor több sajátos szabályából kifolyólag mind oktatásmódszertani lehetőségeiben, mind a benne rejlő pedagógiai hozzáadott értékek tekintetében eltér a többi inváziós csapatsporttól. A sportágat játékevezető nélkül játsszák, mivel a vélt szabálytalanságok miatti játékmegállításkor tilos a visszarendeződés, s ezáltal nincs taktikai falt a játékban. A bírók szerepét így a játékosok veszik át; minden pályán lévő játékos felel a szabályok betartásáért és betartatásáért – amit a pedagógusnak meg kell tanítania, és ami ugyanakkor hatással van a tanuló személyiségformálására is (sportszerűség, konfliktuskezelés, asszertív kommunikáció). A sportágban minden testi kontaktus és az arra készítés is szabálytalan. Ezáltal nemcsak a védekező játékosok célja tér el a labdás inváziós játékokban megszokottól, de a támadók számára is tilos például az elzárás vagy az elzárásba vezetés. Ennek megfelelően mind a támadó, mind a védekező játékosok kizárólag a levegőben lévő eszköz megszerzésére koncentrálnak a játék során. Mindez kiküszöböli a játékosok érettségéből és fizikumából adódó egyenlőtlenségeket és az asszertív testi érintkezésre való hajlam különbségeit, ezért kiválóan alkalmas az inváziós csapatjátékok bevezetésére a testnevelésórákon. Harmadik unikális szabálya, hogy az eszközzel a támadó nem haladhat, passzolnia kell. Ezáltal már a kezdetektől egyedülállóan kooperatív a játék, hiszen egy játékos önmagában nem tudja érdemben meghatározni a támadójáték képét. Negyedik kiemelendő sajátossága a szabad eszköz hiánya. A földet érő eszközért nem indul harc a játék során, az automatikusan az addig védekező csapat birtokába kerül. Ami egyben azt is jelenti, hogy a játékosoknak a játék egyetlen pillanatában sem kell döntést hozniuk arra vonatkozólag, hogy megtámadják az eszközt, vagy védekezésre rendezkednek be, esetleg kivárnak. Minden pályán lévő játékos

a játék minden pillanatában tudhatja, hogy milyen szerepet tölt be. Összegezve elmondhatjuk, hogy az Ultimate frizbivel hatékonyan tudatosítható a csapatmunka szükségessége, valamint számos kondicionális és a koordinációs képesség is eredményesen fejleszthető. A játék taktikai alapjai hasonlóak a többi inváziós csapatjátékéhoz, a megszerzett készségek így eredményesen transzferálhatók a többi sportjátékba (Martin, 2004). Mindeközben a sportág tanítása és tanulása a non-kontakt jellege és számos technikai elem (pl. labdavezetés) hiánya miatt sokkal könnyebb, mint bármely labdás inváziós játéka (Erdösi, 2021).

Jelen kutatásunk célja annak megismerése, hogy az Ultimate frizbi oktatásában jártas hazai testnevelők hogyan látják az Ultimate frizbi oktathatóságát és elemeinek transzferálhatóságát más inváziós csapatjátékok oktatásába, illetve miként vélekednek a GPAI-eszköz alkalmazhatóságáról az iskolai testnevelésórán történő inváziós csapatjátékok és az Ultimate frizbi oktatási módszereinek vizsgálatában. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy az interjúalanyok eltérően vélekednek-e annak függvényében, hogy melyik korosztály(oka)t tanítják.

Módszer

Minta

Kutatásunk során négy Ultimate frizbit is tanító, közoktatásban dolgozó testnevelővel, három egyetemi oktatóval és egy mindkét intézménytípusban dolgozó tanárral készítettünk félig strukturált interjút. Átlag életkoruk 39 év, a legidősebb 47, a legfiatalabb 28 éves. Mindegyikük többéves szakmai tapasztalattal rendelkezik, iskolai munkájuk mellett egy kivétellel mindannyian edzőként is dolgoznak. Kiválasztásuknál fontos szempont volt, hogy megfeleljenek a Magyar Repülő Korong Országos Sportági Szakszövetség által koordinált edzői licencképzések feltételeinek. A minta legfontosabb jellemzőit az 1. táblázat tartalmazza.

Oktató neve	Intézménytípus	Mióta tanít	Mióta tanít Ultimate frizbit	Milyen sportágban edzősködik	Alkalmaz-e kisjáték (játék/taktika) -alapú oktatásmódszertant testnevelésórán	Ismerte-e korábban a GPAI-módszert	Rendszeresen készít fel versenyre Ultimate frizbi sportágban
Nő	Egyetem	2017	2019	Labdarúgás	Igen	Nem	Nem
Nő	Egyetem	2018	2022	Kézilabda	Igen	Nem	Nem
Férfi	Egyetem	1994	2020	Küzdősport	Igen	Nem	Nem
Férfi	Egyetem és középiskola	2018	2018	Ultimate frizbi	Igen	Nem	Igen
Férfi	Középiskola	2003	2016	Ultimate frizbi	Igen	Nem	Igen

Férfi	Középiskola	2009	2016	Labdarúgás, Ultimate frizbi	Igen	Nem	Igen
Nő	Általános iskola	2004	2017	Semmilyen	Igen	Nem	Igen
Férfi	Általános iskola	2000	2023	Labdarúgás	Igen	Nem	Igen

1. táblázat. A minta jellemzői.

Adatfelvétel

A félig strukturált interjúkat az oktatók mindegyikével személyesen vettük fel, előre egyeztetett időpontban. Az interjúk időtartama az egyes oktatókkal 60-90 perc volt. Az interjúkról írásos jegyzet és hangfelvétel egyaránt készült; az interjúk átírata a lényegyet emeli ki.

Az interjúvázlatban négy kérdéscsoport szerepelt:

1. az oktatóra vonatkozó demográfiai kérdések;
2. az Ultimate frizbi sportágban való jártasság;
3. a kisjátékalapú oktatásmódszertan ismerete;
4. a GPAI mérési módszer véleményezése.

Adatelemzés

Az adatokat három témakörben elemeztük:

1. az Ultimate frizbi sajátosságai;
2. transzferhatások;
3. a GPAI értékelése.

Ennek megfelelően kerestük azokat a kulcsszavakat, kifejezéseket, melyek az interjúalanyok válaszaiban ismétlődő jelleggel jelentek meg. Minden témakör esetében vizsgáltuk azt is, hogy az oktatott korosztály szerint kapunk-e jellemzően eltérő válaszokat.

Eredmények

Az Ultimate frizbi sajátosságai

A megkérdezettek véleményét az Ultimate frizbi specifikumairól a 2. táblázat tartalmazza. A sportág sajátosságai közül a megkérdezettek közül legtöbben a testi kontaktus és a játékvezető(k) hiányát említették. Szintén többen megjegyzték a passzkényszert, a zónák támadását mint taktikai elemet, illetve hogy nincs szabad eszköz a játékban, így nem alakulhat ki „harc” a földet ért korongért. Egy-egy testnevelő az eszköz különlegességét, a koedukált játéklehetőségét

get és a sok sprintet emelte ki. A válaszokból kiderült, hogy az interjúalanyok jól ismerik a sportágot, nem volt olyan egyedi játékoszetevő, melyet ne említettek volna.

Oktató neve	Intézmény-típus	Mit tart kiemelendőnek az Ultimate frizbi szabályaiból?			
		1.	2.	3.	4.
Nő	Egyetem	nincs testi kontaktus	rengeteg sprintet igényel		
Nő	Egyetem	nincs játékoszetevő	nincs testi kontaktus	zónát kell támadni	
Férfi	Egyetem	nincs játékoszetevő	nincs kontaktus	zónát kell támadni	
Férfi	Egyetem és középiskola	nincs testi kontaktus	nincs játékoszetevő	emberkövető védekezés	
Férfi	Középiskola	nincs testi kontaktus	nincs szabad eszköz	nincs játékoszetevő	
Férfi	Középiskola	nincs testi kontaktus	koedukált	passzkényszer	eszköz
Nő	Általános iskola	passzkényszer	nincs szabad eszköz	koedukált	eszköz
Férfi	Általános iskola	nincs játékoszetevő	passzkényszer		

2. táblázat. Az Ultimate frizbi fő sajátosságai a szakemberek szerint az említés sorrendjében.

A válaszokat a tanulók életkora szerint vizsgálva különbségeket találunk. Az egyetemen oktatók mindegyike az első két helyen említette a testi kontaktus hiányát, s négyből hárman a játékoszetevő hiányát is. A közoktatásban tanítók közül kettő viszont egyáltalán nem tartotta kiemelendőnek ezt a sajátosságot, és csak egyikük tette az első két hely valamelyikére a játékoszetevő hiányát.

Az egyetemi oktatók közül ketten is említették, hogy a támadandófelület egy zóna, ami az egyetemisták számára szokatlan. A közoktatásban dolgozók ezt nem tartották említésre méltónak, ugyanakkor a passzkényszeret hárman, a koedukált jelleget ketten, a szabad eszköz hiányát ketten és az eszközt (frizbit) is ketten emelték ki. Az egyetemen oktatók közül ezeket a sajátosságokat senki nem vélte kiemelt jelentőségűnek.

Az eredményeket elemezve szembevetve, hogy a non-kontakt jellegnek és a játékoszetevő hiányának a közoktatásban dolgozók az előnyeiket emelték ki, míg az egyetemi oktatók közül ketten inkább ennek hátrányait látják.

„Nincs bírós, ez nekem abszurd, játékosként szét is cincálnám a meccset.” (Nő, egyetem)

„Nincs bírós, a hallgatók érdeklődve veszik tudomásul, nem is mindig működik.” (Férfi, egyetem)

„Pedagógiailag mindenképpen egy erős fonal lehet, hogy a gyerek személyisége hova fejlődik attól, hogy neki döntéseket kell hozni és egyezkedni kell, hogy kinek van igaza, és hogy azt is el kell fogadni, ha nem tudnak megegyezni.” (Nő, általános iskola)

„Rájönnek arra, hogy hát most akkor nincs igazad, én így látom, te meg úgy látod – fontosabb cél az, hogy folytatódjon a játék. Erre ráéreznek. Azt gondolom, hogy ez megint egy olyan transzferálható hatása magának a frizbinek, amit nagyon fontos lenne nemcsak a testnevelésben, hanem a pedagógiai kultúrában is integrálni. Láthatjuk másként a világot, de van-e olyan közös pont, amiben meg tudunk állapodni.” (Férfi, középiskola)

Transzferhatások

Az interjúalanyok többsége tapasztalt transzferhatásokat az inváziós sportágak között, és az Ultimate frizbiben is lát olyan elemeket, melyek segítenek a többi labdás csapatjáték elemeinek elsajátításában (3. táblázat).

Oktató neve	Intézménytípus	Tapasztalt-e transzferhatást az inváziós játékok között?	Tapasztalt-e transzferhatást az Ultimate frizbi és a labdás inváziós játékok között?
Nő	Egyetem	Üresbe mozgások	Nem
Nő	Egyetem	Nem	Nem
Férfi	Egyetem	Üresbe mozgások	Sarkazás (kosárlabda)
Férfi	Egyetem és középiskola	Igen	Sarkazás (kosárlabda), helyzetfelismerés, üresbe mozgás (rögbi, amerikai foci)
Férfi	Középiskola	Emberfogás, hosszú indítás	Sarkazás, passzkényszer, üresbe mozgás (kosárlabda, labdarúgás)
Férfi	Középiskola	Labdás ügyesség, irányváltások, helyzetfelismerés	Irányító játékos szerepe (labdarúgás), üresbe mozgás
Nő	Általános iskola	Helyezkedés (floorball, labdarúgás)	Üresbe mozgás, súlypontáthelyezés, emberfogásos védekezés
Férfi	Általános iskola	Üresbe mozgások (labdarúgás)	Kondicionális képességfejlesztés, motiváció

3. táblázat. Transzferhatások értékelése a szakemberek szerint.

Különbség mutatkozott azonban a válaszok között aszerint, hogy a válaszadók milyen intézménytípusban tanítanak. Az egyetemi oktatók egyike mindkét kérdésre nemmel válaszolt, mert nem tanít különböző csapatjátékokat ugyanazoknak a hallgatóknak, ezért nem tudta érdemben megválaszolni a feltett kérdéseket. A másik három válaszadó is szűkszavúan nyilatkozott, ennek fő oka az, hogy alacsony óraszámban tanítanak sportjátékokat. Mindhárman elsősorban az üres területek támadását említették az inváziós játékokba transzferálható készségeként.

A közoktatásban tanítók – az egyetemi oktatókkal ellentétben – éveken át figyelemmel kísérik diákjaik fejlődését több csapatjáték tanulása során is, ennek megfelelően bővebb

válaszokat tudtak adni. A transzferhatásokat számos komponensben felfedezhetőnek vélik, és sok esetben építenek is rá, volt, aki konkrét sportágközi példákat is tudott említeni.

Kifejezetten az Ultimate frizbi esetében hasonló tendencia figyelhető meg. Az egyetemi oktatók semmilyen vagy csak kevés transzferhatást figyeltek meg (pl. sarkazás), míg a közoktatásban tanítók hosszasan sorolták tapasztalataikat. Legrelevánsabbnak a döntéshozatalt (passzkényszer, irányító szerep), a súlypontáthelyezést és az emberkövető védekezés elemeit találják a frizbiből a labdás inváziós játékokba transzferálhatónak.

Habár nem volt erre vonatkozó kérdés az interjú során, mégis több válaszadó megjegyezte, hogy a labdavezetés és a (taktikai) fault hiánya miatt nemcsak a kooperáció válik az Ultimate frizbi kiemelt elemévé, de a gyorsasági állóképesség fejlesztésére is kiválóan alkalmas, emellett az élményalapú játék a motivációs szint emelésére is unikális eszköz.

„Heti két órán rengeteget játszunk, rengeteg futás van, így a 2000 m (eredménye) rengeteget javult. Az állóképességük, az atlétikai eredmények a frizbi hatására javultak. Sőt, ezáltal a hozzáállás is sokat javult: úgy áll oda, hogy le tudja futni, tud javítani – ami azért egy 16 éves lánynál nem magától értetődő.” (Férfi, középiskola)

GPAI-módszer

Habár a GPAI-módszert előzetesen egyik pedagógus sem ismerte, a csapatjátékok videóelemzésével már mindannyian találkoztak. Az egyetemi oktatók és a közoktatásban dolgozók számos közös elemet említettek az erősségek és a hátrányok tekintetében is (4. táblázat). A módszerrel szembeni legfőbb érvként vagy legalábbis használatának nehézségeként a ráfordítandó idő és energia merült fel elsőként az interjúalanyokban. A nyolc válaszadóból hat az elemzés időigényességét emelte ki az alkalmazhatóság legfőbb korlátjaként, habár a visszanezethetőség és a megbízhatóság miatt mind a nyolcan hatékonyan tartják a videóelemzésen alapuló módszereket. A közoktatásban dolgozók közül többen is megjegyezték, hogy a tanárt segítheti a módszer abban, hogy vizsgálni tudja az oktatási folyamatot, ami alapján visszajelzést kaphat tanítási hatékonyságáról. Az egyetemi tanárok – a közoktatásban dolgozókkal ellentétben – nehezen vonatkoztattak el a versenysporttól.

„Hosszabb távon agyzsibbasztó lehet. A fociban használatos Catapult rendszert lehetne inkább használni.” (Nő, egyetem)

„A mesterséges intelligencia bevonása segítheti majd a videóelemző módszereket a tanárok és az egyesületek számára.” (Férfi, egyetem és középiskola)

„Húsz tanóra alatt rengeteget lehet fejlődni. Jónak tűnik.” (Nő, általános iskola)

„Nagy kérdés egy GPAI-vizsgálat után, hogy a kiértékelésnél mik lesznek a fejlesztendő területek. Nem feltétlenül fog ez mindenkiben pozitívan leképződni. Meg kell tanulni jól

kommunikálni az eredményeket, hogy a tanár és a diák jó következtetést vonjon le.” (Férfi, középiskola)

„Nagyszerű módszer, mert egy fejlődési folyamatot tud végigkövetni.” (Férfi, általános iskola)

Oktató neme	Intézmény-típus	GPAI erősségei	GPAI hátrányai	A frizbiben nem releváns komponensek	Különbségek, ha labdával frizbiznek
Nő	Egyetem	Kiinduló módszernek jó.	Rengeteg energiabe-fektetéssel jár, nagy tömegeket nem lehet vizsgálni.	Fedezés Labdás ember megvédése	Koronggal játszva hosszabb passzok vannak, így a mozgások, sprintek is hosszabbak, mint labdával játszva.
Nő	Egyetem	Videót vissza lehet nézni.	Emberi tényezőt és időt tekintve nem szerencsés.	Fedezés Eszközös támadón védekezés	Alig van különbség. Kézilabdához hasonló mozgásanyag.
Férfi	Egyetem	Alapos elemzés, minden passznál megállítva.	Ez rengeteg időt emészt fel. Amíg esetleg nem tud MI-vel működni.	Fedezés	Labdával nem lehet tenyerest dobni, emiatt a támadás és védekezés mozgásai eltérnek.
Férfi	Egyetem és középiskola	Videót vissza lehet nézni. Akár a játékosoknak is.	Nagyon időigényes akár egy 5 perces videót is elemezni.	Fedezés	Nincs nagy különbség, egészen kicsiknél is minden szituációt ugyanúgy le lehet játszani.
Férfi	Középiskola	20 tanóra alatt rengeteget lehet fejlődni.	Korosztályonként nagyon eltérő lehet. Versenysportban hasznosabb lehet	Fedezés	Nincs
Férfi	Középiskola	Minden információgyűjtés hasznos, de kérdés, hogy mit kezdünk vele.	A testnevelőnek alkalmazni kell lennie a helyes értékelésre – az eredmények helytelen felhasználása inkább káros, mint hasznos.	Labdavezetés	Labdával játék csak a szabályok megértéséig. Az ügyesebbek már 2-3 óra után tudnak kanyarodós tenyerest dobni, emiatt átalakul a többiek mozgása is.
Nő	Általános iskola	Fejlődési folyamatot tud végigkövetni.	Rengeteg időt igényel. Védekezést nehezebb értékelni.	Eszközös támadón védekezés	Labdával könnyebb, ezért azzal kezdi az oktatást.
Férfi	Általános iskola	Tanárnak jó visszajelzés, hogy a játékos módszer hatékonyabb.	Rengeteg időt vesz igénybe. Inkább versenysportban használható.	Fedezés	Passzok típusa más, de az alapmozgások ugyanazok.

4. táblázat. A GPAI-eszköz értékelése.

Az Ultimate frizbi egyedi szabályaiból eredően lehetnek olyan játékkomponensek, melyek mérését a GPAI minden inváziós játékban javasolja, ebben a sportágban azonban nem relevánsak, mivel nem részei a játéknak. A nyolc megkérdezett mindegyike talált erre példát a módszer által vizsgált összetevők között. Legtöbben (hatan) az eszközös társ fedezését jegyezték meg, hiszen az eszközt a védő nem veheti el a támadótól. Említették

továbbá a védekezést, ami csak részben mérhető, mivel az emberkövetés szabályos, de az emberfogás során más sportágakban szabályosan alkalmazott érintkezésekkel ellentétben a frizbiben a legminimálisabb kontaktus is tilos. Egy testnevelő a döntéshozatalt hozta fel, ami az Ultimate frizbiben a támadó számára korlátozottabb, mint más labdás inváziós játékokban, hiszen sem eszközös megindulás, sem célra lövés/dobás nem fordul elő. Az eszközös támadó döntéshozatala ezért arra korlátozódik a játék során, hogy mikor és kinek továbbítja a korongot.

Az Ultimate frizbi koronggal és labdával játszott változatának értékelésében nem az intézménytípus, hanem a sportági tapasztalat bizonyult meghatározónak. Azok a válaszadók, akik csak pár éve oktatják a sportágot, és/vagy versenyekre nem készítene fel csapatot, egyáltalán nem vagy csak alig látnak különbséget a sportág két változata között. Akik viszont rendszeresen készítene fel csapatokat versenyekre – akár sportági edzőként is –, a korong dobásának variációs lehetőségeit a labdánál sokrétűbbnek értékelik, aminek következtében koronggal játszva az eszköz nélküli támadók és a rajtuk védekező emberkövető játékosok mozgásanyaga is jelentősen bővül.

„Frizbivel előbb indulnak el előre, míg labdával inkább a labdás társ felé mozdulnak. A frizbi messzire száll és kanyarodik, ezért az elmozgások oldalirányba szélesebbek, és hosszabbak a lefutások, mint labdával.” (Nő, egyetem)

„Hamar szeretek frizbire áttérni. Van, aki 2-3 óra után már kanyarodós tenyerest tud dobni. Több szegmense lesz a játéknak, emiatt a helyezkedés és a védekezés is másként alakul.” (Férfi, középiskola)

Megbeszélés

A sportág egyedi szabályaiból mást emeltek ki az egyetemen oktatók, mint a közoktatásban dolgozó testnevelők. Előbbiek számára a non-kontakt jelleg és a bíró hiánya a legfőbb egyediség, ennek azonban több esetben inkább a negatívumait látják. Utóbbi csoportban a passzkényszer (kooperáció), a koedukáltság, a szabad eszközért folyó harcok hiánya és maga az eszköz (korong) bizonyult a legfontosabb sajátosságnak. A különbség oka az lehet, hogy az egyetemi oktatók elsősorban a taníthatóság szempontjából közelítették meg a sportágot, mivel csak rövid idő áll rendelkezésükre egy-egy sportág megismertetésére, és a csoportok összetétele is változó. A sajátos szabályozás így nehezíti a sportág elsajátítását, mert azok más, előzetesen ismert sportágból nem transzferálhatók. Ezzel szemben a közoktatásban dolgozók éveken át magas óraszámban, több sportágban is oktatják diákjaikat, így több

idejük jut a gyakorlásra és a szemléletváltásra a tanulási folyamat során, emellett jobban figyelembe tudják venni tanítványaik igényeit és fejlődési ütemét is.

A transzferhatásokra vonatkozóan is volt eltérés a válaszok között a tanított korosztálytól függően. Az egyetemen oktatók az üresbe mozgásokat és a sarkazást említették transzferálható elemként, míg a közoktatásban dolgozók a fentiek mellett a döntéshozatalt, a súlypontáthelyezést és az emberfogásos védekezést is kiemelték. Ennek egyik oka lehet, hogy a közoktatásban a testnevelők több sportágot tanítanak, mint a felsőoktatásban dolgozók, ezért jobb rálátással rendelkeznek a sportágak kölcsönhatására. Az is magyarázhatja a különbségeket, hogy az iskolai évek alatt a gyermekek sokat fejlődnek és változnak, ezért hatékonyabban és eredményesebben taníthatók, mint a többnyire felnőtt, kialakult mozgáskultúrával és beidegződésekkel rendelkező egyetemi hallgatók. A transzferhatások témakörében kapott eredményeink megerősítik azokat a nemzetközi vizsgálatokat is, melyek az Ultimate frizbi és egyes labdás inváziós játékok közötti vertikális transzferhatást mutatták ki (Chow et al., 2023; Martin, 2004).

Az eredményekből kiderült, hogy mind a nyolc interjúalany ismeri és alkalmazza a csapatjátékok oktatásakor a kisjátékos módszertant, de a megkérdezettek egyike sem ismerte korábban a GPAI-módszert, mellyel az oktatásmódszertan hatékonyságát vizsgálni lehet. Az eszköz megismerését követően mindannyian megfogalmaztak hátrányokat és előnyöket is. A GPAI gyengeségeként egységesen a ráfordítandó idő és energia nagyságát jelölték meg, amire jelenleg nincs kapacitásuk. A pozitívumok esetében az egyetemi oktatók inkább a versenysportban, edzőkörülmények közötti alkalmazhatóságot emelték ki, míg a közoktatásban dolgozók közül többen a GPAI folyamatról adott információit tartják hasznosnak, ami visszajelzés a testnevelő munkájáról, így beilleszthető lenne a reflektív ciklusba. A GPAI-t néhány hátránya ellenére is hasznos eszköznek tekinthetjük, melynek véleményezésére mutató eredményeink részben egybeesnek a nemzetközi szakirodalommal (Arias-Estero et al., 2020; Gonzáles-Espinosa et al., 2020; Hodges et al., 2018; Hollis et al., 2017; Martin, 2004; Sierra-Ríos et al., 2020; Smith et al., 2015), jelenleg azonban hazánkban nem adottak a feltételek ahhoz, hogy az iskolai testnevelésben bevett gyakorlattá váljon. A GPAI-módszert kifejezetten az Ultimate frizbi szabályaival korábban nem vetették össze nemzetközi irodalomban sem, ezért az erre vonatkozó eredményeink nemzetközileg is úttörőnek tekinthetők.

Értékes tapasztalat, hogy azok a testnevelők nem találtak különbséget a labdával és a koronggal játszott Ultimate frizbi mozgásanyaga között, akik nem készítenek fel sportági versenyre rendszeresen. A sportágot edzőként is oktató válaszadók mindegyike ugyanakkor megfogalmazta, hogy a korong dobásában sokkal több a variációs lehetőség, ami kihat nemcsak az eszköz nélküli támadók, de a védekező játékosok mozgására is. Úgy tűnik, hogy a magasabb szinten űzött, a játékosoktól nagyobb technikai-taktikai felkészültséget

igénylő versenyszintű Ultimate frizbi – a többi sportághoz hasonlóan – túlmutat az oktatási intézmények testnevelésóráin elérhető játékminőségen, és ezáltal jóval nagyobb fejlesztési potenciált rejt.

Javaslatok

A sportági sajátosságok előnyei miatt érdemes lenne az Ultimate frizbit a tantervbe az általános iskolai testnevelésben kezdő inváziós csapatjátékként illeszteni, az alsós testnevelési játékok és a felső tagozattól oktatandó labdás inváziós sportjátékok közötti összekötő tartalomként. A testnevelők által tapasztalt transzferhatás a későbbiekben megkönnyítheti a csapatjátékok oktatását, ami az egy-egy sportágra jutó óraszám korlátozottsága miatt megnövelhetné a testnevelők hatékonyságát. A kerettantervi ajánlás mellett hasznos lenne egy ötödik évfolyamos tanévet végigkísérni a transzferhatások mérésével, hogy megbizonyosodjunk feltevésünk helyességéről.

A GPAI-módszer összetettsége miatt jelenleg nehezen alkalmazható a testnevelésben, de egy leegyszerűsített változat kidolgozása megváltoztathatná az eszköz megítélését. A diákok teljesítményének monitorozása mindenképpen szükséges az eredményes munkához, a sportjátékok oktatásának átalakítása alapjaiban változtathatná meg azok kedveltségét, ami hosszú távon az élethosszig tartó mozgást is eredményesen alapozhatja meg.

Limitációk

Bár a GPAI-módszer eredeti kidolgozásakor is mindössze hat fővel validálták, jelen vizsgálatunkban a nyolc főt sem tekintjük optimálisnak. A mintavétel során a tervezett feltételeinknek megfelelő potenciális interjúalanyok közül nyolcan vállalták a részvételt. A kutatási probléma mélyebb megismeréséhez nagyobb elemszám lenne célszerű

Felhasznált szakirodalom

Arias-Estero, J. L., Jaquero, P., Martínez-López, A. N., & Morales-Belando, M. T. (2020). Effects of two TGfU lessons period on game performance, knowledge and psychosocial variables in elementary Physical Education. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 3378. <https://doi.org/10.3390/ijerph17103378>.

- Bunker, D., & Thorpe, R. (1982). A model for the teaching of games in secondary schools. *Bulletin of Physical Education*, 18(1), 5–8.
- Chow, J. Y., Davids, K., Button, C., Shuttleworth, R., Renshaw, I., & Araújo, D. (2007). The role of Nonlinear Pedagogy in Physical Education. *Review of Educational Research*, 77(3), 251–278. <https://doi.org/10.3102/003465430305615>
- Chow, J. Y., Meerhoff, L. A., Choo, C. Z., Button, C., & Tan, B. S. (2023). The effect of Nonlinear Pedagogy on the acquisition of game skills in a territorial game. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1077065>
- Erdösi, Z. (2021): *Ultimate frizbi. A repülő korong csapatsport oktatása testnevelés-órai keretek között*. Mediabook.
- Erdösi, Z., & Kovács, K. (2023). Hazai testnevelő tanárok véleménye és gyakorlata a sportjátékok taktika-centrikus oktatásáról. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 24(3), 54–62.
- González-Espinosa, S., Antúnez, A., Feu, S., & Ibáñez, S. J. (2020). Monitoring the external and internal load under 2 teaching methodologies. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 34(10), 2920–2928. <https://doi.org/10.1519/jsc.0000000000002799>
- Griffin, L., Mitchell, S. A., & Oslin, J. L. (1997). *Teaching sports concepts and skills: A tactical games approach for ages 7 to 18*. Human Kinetics.
- Harvey, S. (2007). Using a generic invasion game for assessment. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 78(4), 19–50. <https://doi.org/10.1080/07303084.2007.10598002>
- Hodges, M., Wicke, J., & Flores-Martí, I. (2018). Tactical Games Model and its effects on student physical activity and gameplay performance in secondary Physical Education. *The Physical Educator*, 75(1), 99–115. <https://doi.org/10.18666/tpe-2018-v75-i1-7551>
- Hollis, J. L., Sutherland, R., Williams, A. J., Campbell, E., Nathan, N., Wolfenden, L., Morgan, P. J., Lubans, D. R., Gillham, K., & Wiggers, J. (2017). A systematic review and meta-analysis of moderate-to-vigorous physical activity levels in secondary school Physical Education lessons. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 52. <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0504-0>
- Kovács K., & Erdösi Z. (2023). Hazai testnevelő tanárok véleménye és gyakorlata a sportjátékok játékcentrikus oktatásáról. In Magyar M. & Gösi Zs. (szerk.), *Képzési, nevelési és gazdasági kérdések a sportban, rekreációban* (pp. 5–28). Akadémiai Kiadó.
- Lauder, A., & Piltz, W. (2013). *Play practice: The games approach to teaching and coaching sports*. Human Kinetics.
- Light, R. L. (2013). *Game Sense: Pedagogy for performance. participation and enjoyment*. Routledge.

- Martin, R. J. (2004). *An Investigation of tactical transfer in invasion/territorial games*. Poster session, AAHPERD National Convention and Exposition, UK.
- Memmert, D., & Harvey, S. (2008). The game performance assessment instrument (GPAI): Some concerns and solutions for further development. *Journal of Teaching in Physical Education*, 27(2), 220–240. <https://doi.org/10.1123/jtpe.27.2.220>
- Mitchell, S. A., Oslin, J. L., & Griffin, L. L. (2006). *Teaching sport concepts and skills: A tactical games approach* (2nd ed.). Human Kinetics.
- Oslin, J. L., Mitchell, S. A., & Griffin, L. L. (1998). The Game Performance Assessment Instrument (GPAI): Development and preliminary validation. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17(2), 231–243. <https://doi.org/10.1123/jtpe.17.2.231>
- Sierra-Ríos, J. V., Clemente, F. M., Rey, E., & González-Víllora, S. (2020). Effects of 6 weeks direct instruction and Teaching Games for Understanding programs on physical activity and tactical behaviour in U-12 soccer players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(14), 5008. <https://doi.org/10.3390/ijerph17145008>
- Smith, L., Harvey, S., Savory, L., Fairclough, S., Kozub, S., & Kerr, C. (2015). Physical activity levels and motivational responses of boys and girls: A comparison of direct instruction and tactical games models of games teaching in Physical Education. *European Physical Education Review*, 21(1), 93–113. <https://doi.org/10.1177/1356336X14555293>

Levelező szerző:

Erdősi Zoltán

erdosizoli9@gmail.com